

STUDIEDAG OVER DE KENNISBASIS GESCHIEDENIS

Is het voldoende als we de leerlingen kennis bijbrengen over het verleden of willen we meer? Bijvoorbeeld dat ze ook wat doen met die kennis in de vorm van historisch denken en redeneren? Historisch denken en redeneren was het centrale thema van de studiedag van de commissie PA-BO van de VGN. Dat historisch denken en redeneren ook een plaats gekregen heeft in de Kennisbasis Geschiedenis¹ was een extra stimulans om dit onderwerp te programmeren.

Cees van der Kooij is lid van de commissie PA-BO. M.m.v. Theo Beker en Arie Vonk.

In de Kennisbasis Geschiedenis worden in het kader van historisch denken en redeneren expliciet de meta-begrippen continuïteit en verandering, tijd- en standplaatsgebondenheid, feiten en meningen, bedoelde en onbedoelde gevolgen, oorzaak en gevolg en personen, gebeurtenissen, verschijnselen, structuren en ontwikkelingen genoemd. De commissie heeft voorafgaand aan de studiedag relevante literatuur bestudeerd en besproken en zelf voorbeelden bedacht van

lesonderwerpen die passen bij bovengenoemde meta-begrippen van historisch denken en redeneren.

De studiedag vond plaats in de Teekenschool van het Rijksmuseum in Amsterdam, waar de educatieve dienst van het museum het gastheerschap vervulde. Er meldden zich 45 deelnemers aan voor de studiedag. Het programma van de dag bestond uit twee sprekers, gevolgd door twee workshops met als afrondingen een rondleiding door een deel van het Rijksmuseum en een optreden van de educatieve dienst. De sprekers waren Carla van Boxtel, bijzonder hoogleraar historische cultuur en educatie in Rotterdam en universitair hoofddocent in Amsterdam en Resi Damhuis, lector interactie en taalbeleid aan de Marnix Academie.

ROMEINSE HELM

Carla van Boxtel bood zowel een theoretisch kader voor historisch denken en redeneren als een aantal tips voor het bevorderen van historisch redeneren in de klas. Aan de hand van de vondst van de Romeinse helm bij Helenaveen schetste ze de weg van beeldvormen (het verwerken van historische kennis) via contextualiseren en het redene-

ren met historische begrippen (en meta-begrippen als oorzaak, gevolg, veranderingen, tijd, feit, bron) naar het construeren van een historische interpretatie (met argumenten, gebaseerd op bronnen en meta-begrippen). Bij het historisch redeneren gaat het om veranderingen te duiden, te verklaren en te vergelijken (bijvoorbeeld in de tijd). Al deze elementen bracht Van Boxtel samen in één schema met als kern het beschrijven van processen van verandering en continuïteit, het verklaren van historische verschijnselen en het vergelijken van historische verschijnselen of perioden. En dat kan in de les vormgegeven worden via individuele opdrachten, groepsopdrachten en klassikale besprekingen (onderwijsleergesprek). Van Boxtels betoog legde een uitstekend fundament voor deze studiedag.

Resi Damhuis introduceerde het GI-model: een combinatie van geschiedenisonderwijs (historisch redeneren, onderzoekende houding, multiperspectiefisch kijken) en interactie in de vorm van taal- denkontwikkeling. Het GI-model voor het primair onderwijs bestaat uit elementen die tot historisch redeneren leiden bij leerlingen en leerkrachten. Bij de leerkrachten gaat het om

Romeinse helm, gevonden bij Helenaveen. Foto: Rijksmuseum van Oudheden, Leiden.

krachtige kwesties bij geschiedenis, om historische context, om geëxpliciteerde denkstappen en interactievaardigheden. Die krachtige kwesties bij geschiedenis zijn interessante, boeiende en uitdagende onderwerpen, waarmee leerlingen actief aan de slag kunnen door het zoeken van oplossingen en het formuleren van standpunten en argumenten met ruimte om zelf na te denken, gedachten te verwoorden en uit te wisselen. Bij de leerlingen gaat het om contextualiseren en structuurbegrippen, historische begrippen, historische vragen, bronnen en argumenten gebruiken. Bij de interactievaardigheden gaat het om het voeren van taal-denkgesprekken, die gekenmerkt worden door ruimte die de gespreksleider biedt en door inhoudelijke diepte via de expertrol van die gespreksleider. De werkwijze van het GI-model werd toegelicht aan de hand van filmpjes van taal-denkgesprekken over krachtige kwesties zoals het bekeren van de Friezen door

Bonifatius. Ter afsluiting werd de vertaalslag van de GI-didactiek naar de pabo besproken: de opleider past zelf de GI-didactiek toe in de eigen lessen en voert met de studenten metagesprekken over het model.

WORKSHOPS

Voor deze studiedag waren twee workshops gepland, die twee keer plaatsvonden, zodat iedere studiedagdeelnemer beide workshops kon volgen. Arnout Aardema, lerarenopleider aan de Radboud Docenten Academie, gaf de workshop '(actief) historisch denken met leerlingen'. Arie Vonk, van de commissie PA-BO, gaf de workshop 'Voorbeelden van historisch denken en redeneren in de pabo en het basisonderwijs'.

Arnout Aardema is één van de voormannen van AHD (Actief Historisch Denken), in 2004 gedefinieerd als: 'de leerling hanteert een historische attitude door de (historische) werkelijkheid niet als een vanzelfsprekendheid te aanvaarden, maar te beoordelen – mede – vanuit een historische invalshoek (kennis/begrip van het verleden, historische vaardigheden en benaderingswijzen)'. Hij zette in zijn workshop direct de toon door verschillende deelnemers via korte teksten de opdracht te geven zich langs de wand op te stellen in de volgorde van macht. Vervolgens ging hij in op de werkwijze op basis van AHD. Hij gaf enkele tips voor het maken van lessen, zoals: gebruik een *ill-structured* probleem of vraag (echte historische discussies/problemen). Creëer een cognitief probleem bij leerlingen (bv. binnen de opdrachten). Laat leerlingen interactie met elkaar aangaan. Maak het denken van leerlingen zichtbaar (*brains*

on the table). Stel evaluatieve vragen aan leerlingen. Zorg voor goed gestructureerde, goed voorbereide en strak geleide opdrachten. Daarna volgden voorbeelden: het werken met foto's van Capa, de discussie over het Coenmonument, de personages in *De vergelding* van Jan Brokken ordenen van 'goed' naar 'fout' en het periodiseren van Karel de Grote.

In de tweede workshop werden de suggesties van de commissie PA-BO voor lesonderwerpen, gekoppeld aan metabegrippen uit het historisch-redenerenpalet over onder meer slavernij, de opstand van de Bataven, de ontdekkingsreizen en productiewijzen voorgelegd aan de deelnemers en zij werden uitgenodigd om zelf met voorstellen en ideeën te komen. Deze krijgen een plaats krijgen in de historisch-redenerenbundel van de commissie.

'HET GI-MODEL VOOR HET PRIMAIR ONDERWIJS BESTAAT UIT ELEMENTEN DIE TOT HISTORISCH REDENEREN LEIDEN BIJ LEERLINGEN EN LEERKRACHTEN'

De dag werd afgesloten met een rondleiding in verschillende groepen onder leiding van conservatoren van het Rijksmuseum door een deel van de collectie. Daarna presenteerde de educatieve afdeling van het museum gedeelten uit het educatief programma *Jij & de Gouden Eeuw*, met onder meer een verblijf in het koude Behouden Huis op Nova Zembla. De reacties na afloop van de deelnemers waren uitermate positief. De commissie PA-BO kan terugzien op een zeer geslaagde studiedag met een uitstekend programma, goede inleiders, enthousiaste deelnemers en een voortreffelijke studiedaglocatie. ■

Het standbeeld van J.P. Coen werd vorig jaar omringd door kaarsen om hem 'in een ander licht' te zetten. De initiatiefnemers willen meer aandacht voor de slachtoffers van het kolonialisme. Foto: Marjolein van Paginee.

① Een goede basis. Advies van de Commissie Kennisbasis Pabo. Zie <http://tiny.cc/kennisbasis>.